

Bartosz Wieczorek

Trzy nawrócenia

Kultura, Media, Teologia 14, 112-115

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TRZY NAWRÓCENIA

Réginald Garrigou-Lagrange, Trzy nawrócenia. Przełamać duchowy kryzys, Wydawnictwo AA, 2012.

Réginald Garrigou-Lagrange (1877-1964), francuski dominikanin, to jeden z największych znawców duchowości chrześcijańskiej, autor wielu prac, z których czerpały wiedzę i mądrość rzesze chrześcijan, w tym środowiska duchownych i zakony. W swych pracach opierał się na myśli św. Tomasza z Akwinu, św. Jana od Krzyża, św. Katarzyny ze Sieny, Jana Taulera czy św. Teresy od Jezusa. (Warto zauważyć, iż był promotorem pracy doktorskiej Karola Wojtyły.) Wiele idei Garrigou-Lagrange'a, jak powszechne powołanie do świętości w różnej postaci, były obecne w czasie obrad Soboru Watykańskiego II. W swej książce *Trzy nawrócenia. Przełamać duchowy kryzys* przedstawia spójną wizję chrześcijańskiego rozwoju duchowego, opartego na koncepcji trójstopniowej drogi, która źródłowo sięga do myśli Pseudo-Dionizego Areopagity.

Życie wewnętrzne jest dla każdego z nas jedyną rzeczą absolutnie konieczną – tak dobitnie stwierdza na początku swej książki Garrigou-Lagrange. Jest to szczególnie ważna prawda w sytuacji, kiedy ludzie i narody tracą z oczu cel nadprzyrodzony, skupiając się jedynie na rzeczywistości doczesnej.

Zastanawiając się nad istotą życia wewnętrznego, Garrigou-Lagrange odrzuca błąd Lutra, wedle którego *grzechy śmiertelne nie zostają w duszy nawróconego pozytywnie zmasowane przez wlanie w nią nowego życia łaski uświęcającej i miłości, ale są w duszy nawróconego tylko zakryte lub przysłonięte przez wiarę w Chrystusa Odkupiciela i nie są już poczytywane temu, który je popełnił*. Zdaniem autora, w ujęciu luteranśkim człowiek trwa cały czas w grzechu i zepsuciu. Takie podejście definiuje życie nadprzyrodzone w człowieku wyłącznie do wiary w Chrystusa, nie uznając łaski uświęcającej, miłości i dobrych uczynków.

Garrigou-Lagrange przypominając naukę Kościoła katolickiego na temat życia wewnętrznego podkreśla z mocą, iż nawrócenie grzesznika nie tylko zakrywa jego grzechy, lecz przez wlanie nowego życia całkiem je wymazuje. Autor cytuje na poparcie swej tezy liczne fragmenty Pisma Świętego, między innymi słowa Jana Chrzciciela, który widząc nadchodzącego Chrystusa zawołał: *Oto Baranek Boży, który gładzi grzech świata* (J 1,29).

Grzech śmiertelny może być więc zmasowany przez wlanie łaski uświęcającej i nadprzyrodzonej cnoty miłości Boga oraz bliźnich. Jak pisze w liście św. Jakub: *Każde dobro, jakie otrzymujemy, i wszelki dar doskonały zstępują z góry, od Ojca światel, u którego nie ma przemiany ani cienia zmienności* (Jk 1,17-18). Łaska Boża jest więc działaniem Boga w nas.

Życie łaski dane jest nam przez chrzest i podsycane jest przez Eucharystię.

Wartość prawdziwego nawrócenia polega na tym, iż dusza przechodzi od stanu grzechu śmiertelnego do stanu łaski. Stan pierwszy oznacza śmierć duchową, stan drugi

to etap, w którym wznosimy się ponad siebie i odnosimy wszystko do Boga, kochając Go bardziej niż samego siebie. Najniższy zaś stopień łaski uświęcającej w człowieku więcej jest wart niż wszystkie istoty stworzone, nie wyłączając natur anielskich. Usprawiedliwienie zaś grzesznika, jak twierdził św. Augustyn, *większą jest rzeczą od stworzenia nieba i ziemi*. W konfesjonale, w chwili odpuszczania grzechów ma miejsce nawet coś większego niż wejście sprawiedliwego do chwały.

Wracając do polemiki z Lutrem, Garrigou-Lagrange podkreśla ponownie, iż wiara w zasługi Chrystusa i odniesienie człowieka do Jego sprawiedliwości nie wystarczają do nawrócenia grzesznika. Sprawiedliwość nie pomoże człowiekowi upadłemu kochać bardziej Boga niż siebie.

Drugie nawrócenie jest niezbędnym etapem dla chrześcijan, którzy żyją wprawdzie zgodnie z Ewangelią, ale nie żyją jeszcze w sposób doskonały. U św. Jana od Krzyża drugie nawrócenie przebiega przez bierne oczyszczenie zmysłów. Garrigou-Lagrange przybliżając to zagadnienie, omawia temat drugiego nawrócenia Apostołów, korzystając z myśli św. Katarzyny Sieneńskiej. Zdaniem Katarzyny pierwsze nawrócenie Apostołów miało miejsce, gdy Jezus powołał ich mówiąc: *Odtąd będziecie łowić ludzi*, a oni poszli za nim, oglądali Jego cuda, trzech było świadkami Jego Przemienienia, wszyscy byli obecni przy ustanowieniu Eucharystii, a jednak w godzinie Męki wszyscy Go opuścili. Piotr upadł i zaparł się Nauczyciela, przysięgając, że Go nie zna. Kiedy zaczęło się jego drugie nawrócenie? Zaraz po trzykrotnym zaparciu się Chrystusa. Pod wpływem Jezusowego spojrzenia i towarzyszącej mu łaski, nawrócenie Piotra stało się początkiem jego nowego życia. Św. Tomasz nauczał, iż nawet po ciężkim grzechu, jeżeli dusza czuje prawdziwą skruchę, to odzyskuje swój stopień łaski. Jeżeli skrucha jest żarliwa, dusza może wejść na wyższy stopień łaski. Należy więc przypuszczać, iż Piotr przez serdeczną skruchę został poniesiony na wyższy stopień życia nadprzyrodzonego.

Skoro Apostołowie potrzebowali drugiego nawrócenia, to także potrzebne jest ono wszystkim wierzącym, aby pokonać miłość własną. Św. Katarzyna ze Sieny przestrzega przed wyrachowaną miłością niedoskonałych, którzy służą Bogu dla własnych korzyści, a przywiązani do radości doczesnych lub duchowych popadają w smutek, gdy ich im zabraknie. Święta pisze o takich osobach: *Do służenia mi nakłania ich miłość (podobnie jak Piotra przed Męką), nie sama tylko obawa przed karą. Miłość ta jednak jest jeszcze niedoskonała, albowiem w tej służbie szukają oni (w znacznej przynajmniej mierze) swej własnej korzyści, własnego zadowolenia lub tych radości, które znajdują we Mnie. (...) A czy wiesz, co dowodzi, że ich miłość jest niedoskonała? Otóż z chwilą, gdy zostają pozbawieni pociech, jakie we Mnie znajdowali, już im ta miłość nie wystarcza i nie mogą w niej wytrwać*⁷.

Co może być pobudką do owego drugiego nawrócenia? – zapytuje francuski dominikanin. Przede wszystkim przykazanie miłości Boga i bliźniego, które wymaga miłości bezwarunkowej, wolnej od osobistych korzyści, w tym własnego zadowolenia. Owocem zaś owego nawrócenia jest, podobnie jak u Piotra, zapoczątkowanie kontemplacji przez coraz lepsze rozumienie tajemnicy Krzyża czyli Odkupienia. Wraz z początkiem kontemplacji człowiek osiąga zjednoczenie z Bogiem, mniej już zależne od poruszeń zmysłowych, czystsze, trwalsze, mocniejsze.

Drugie nawrócenie było przejściem z drogi początkujących na drogę oświecającą. Czym jest i jakie ma owoce trzecie nawrócenie? Garrigou-Lagrange, idąc za nauczaniem wielkich mistrzów duchowości, omawia jego istotę na przykładzie trzeciego nawrócenia Apostołów w dniu Zesłania Ducha Świętego. Ta przemiana była zdaniem autora przygotowana przez to, iż Chrystus od momentu Wniebowstąpienia *definitywnie pozbawił swych najbliższych przyjaciół swej widzialnej, dotykanej obecności*. Brak obecności Pana było dla Apostołów wielkim cierpieniem (rzadko się nad tym zastanawiamy).

Podczas Zesłania Ducha Świętego dusze Apostołów zostały oczyszczone Jego ogniem – było to, jak pisze Garrigou-Lagrange, *głębokie oczyszczenie umysłu*. Dzięki temu oczyszczeniu Apostołowie lepiej zrozumieli tajemnicę Odkupienia, przepowiedzianą w Starym Testamencie, a wypełnioną w Nowym. *Otrzymali oni pełnię kontemplacji tej tajemnicy, którą mieli głosić ludziom dla ich zbawienia* – pisze autor *Trzech nawróceń*. Piotr, który podczas Męki lękał się słów kobiety, który nie mógł uwierzyć w Zmartwychwstanie, przemawia teraz z poczuciem mocy: *Jezusa Nazarejczyka, Męża, którego Bóg posłannictwo powierzył wam niezwykłymi czynami, cudami i znakami, jakich Bóg przez niego dokonał wśród was, (...) tego Męża, którego z woli postanowienia i przewidzenia Bożego został wydany, przybiliście rękami bezbożnych do krzyża i zabiliście* (Dz 2,23-26).

Trzecie nawrócenie Apostołów było ich najgłębszą duchową przemianą. Dzięki pierwszemu nawróceniu stali się uczniami, podążając za nauką Mistrza; drugie nawrócenie pod koniec Męki Jezusa pozwoliło im uwierzyć w Zmartwychwstanie; dzięki trzeciemu uzyskali głębokie wewnętrzne przekonanie, że gotowi są cierpieć dla imienia Jezusa.

Trzecie nawrócenie powinno się wydarzyć także w duszy każdego chrześcijanina. Musi nastąpić wtedy, jak nauczał św. Jan od Krzyża, zupełne oczyszczenie umysłu. Na początku wydaje się jakby Bóg ogałacał duszę zamiast ją ubogacać. Bóg jednak, chcąc wyleczyć duszę z pychy i ukazać przepaść jej nędzy pozostawia rozum w ciemnościach, wolę w oschłości, niekiedy nawet w goryczy i trwodze. Dusza powinna wtedy, nauczając Tauler i św. Jan od Krzyża, iść ślepo za wiarą. Zawołaniem duszy ma być wierność i zdanie się na Boga. Na tym etapie trzy cnoty teologalne zostają oczyszczone z wszelkiej przymieszki ludzkiej – dusza będąc w całkowitych ciemnościach coraz mocniej i pełniej przeczuwa nieskończoną czystość i wielkość Boga, przewyższającą wszelkie pojęcie. Św. Jan od Krzyża pisze, iż dokonuje się to przez *wpływ Boga na duszę, oczyszczającego ją z nieświadomości, niedoskonałości habitualnych, naturalnych i duchowych. Wpływ ten ludzie duchowi nazywają kontemplacją wlaną albo teologią mistyczną. W tej kontemplacji poucza Bóg duszę sposobem ukrytym i zaprawia ją do doskonałej miłości, podczas gdy ona nic nie czyni i nie rozumie, jakim sposobem owa kontemplacja jest wlewana*. Najcenniejszym owocem trzeciego nawrócenia jest wielka miłość Boga, czysta i mocna, która nie da się pokonać żadnym przeciwnościami. Odtąd sama głębia duszy należy całkowicie do Boga.

Trzy nawrócenia. Przełamać duchowy kryzys Réginalda Garrigou-Lagrange'a, to znakomite, napisane przejrzystym stylem wprowadzenie w podstawy chrześcijańskiego życia duchowego w oparciu o dzieła uznanych mistrzów i mistyków chrześcijańskich. Książka może być doskonałym wprowadzeniem do głębszego zainteresowania się teologią duchowości.

Bartosz Wieczorek - absolwent filozofii i politologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Wykładowca Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Warszawie. Publikował w „Przeglądzie Filozoficznym”, „Studia Philosophiae Christianae”, „Znaku”, „Zeszytach Karmelitańskich”, „W drodze”, „Jednocie”, „Frondzie”, „Przeglądzie Powszechnym”, „Studia Bobolanum”. W latach 2000-2002 sekretarz redakcji miesięcznika społeczno-kulturalnego „Emaus”. Prowadzi Klub Miłośników Filmu Rosyjskiego „Spotkanie” w Warszawie (www.spotkanie.waw.pl). Autor słuchowisk radiowych.